

IOK/31/2017

23.5.2017

Viite: Vammaisten ihmisoikeuskomitean (VIOK) esitys Ihmisoikeuskeskukselle ja ihmisoikeusvaltuuskunnalle 20.4.2017

Ihmisoikeuskeskuksen vastaus

Ihmisoikeuskeskus kiittää vammaisten henkilöiden ihmisoikeuskomiteaa esityksestä liittyen vammaisten henkilöiden osallistamiseen sote- ja maakuntaudistuksen valmistelussa ja toimeenpanossa.

Ihmisoikeusvaltuuskunnan työjärjestyksen mukaan vammaisten henkilöiden ihmisoikeuskomitea voi muun muassa tehdä esityksiä Ihmisoikeuskeskukselle siitä, miten keskus voisi vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista ja sopimuksen täytäntöönpanotehtävien hoitamista kehittää.

Komitean 20.4.2017 antama esitys on työjärjestyksen mukainen ja suunnattu kehittämään Ihmisoikeuskeskuksen toimintaa vammaisasioissa siten, että vammaisten henkilöiden osallistaminen lainsäädäntöprosesseihin ja heitä koskevaan päätöksentekoon nousisi toiminnassa paremmin esille.

Esityksen johdosta Ihmisoikeuskeskus toteaa seuraavaa.

A) Ihmisoikeuskeskuksen toiminta vammaisasioissa 2017-2018

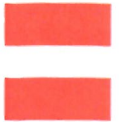
Ihmisoikeuskeskus on laatinut suunnitelman toiminnastaan vammaisasioissa vuosille 2017-2018. Suunnitelmassa eritellään toiminnan viisi painopistealuetta, niiden tavoitteet ja toimintatavat.

Suunnitelma esiteltiin VIOK:in kokouksessa 15.2.2017. Suunnitelma viedään myös ihmisoikeusvaltuuskunnan käsiteltäväksi syksyllä 2017. Tarkoituksena on, että suunnitelma viedään soveltuvin osin osaksi Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelmaa.

Suunnitelma ohjaa Ihmisoikeuskeskuksen toimintaa vammaisasioissa ja sitä arvioidaan aina tarpeen vaatiessa uudelleen. Työmme julkilausuttuna tavoitteena vammaisasioissa on toimia yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa ja tuottaa lisäarvoa siellä, missä muut eivät sitä tee.

B) Sote- ja maakuntaudistus

Ihmisoikeuskeskus ei ole priorisoinut omassa toiminnassaan lausuntojen antamista kansallisiin lainsäädäntöhankkeisiin. Tarve lausunnon antamiseen

arvioidaan aina tapauskohtaisesti ja lainsäädäntöä seurataan yleisellä tasolla.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistus ja maakuntauudistus eivät nimenomaisesti sisälly vammaistyön suunnitelmaan. Tämä oli tietoinen valinta suunnitelmaa laadittaessa. Koimme, että laajaan rakenteelliseen asiakokonaisuuteen perehtyminen ja uudistukseen vaikuttaminen veisi liikaa rajallisia resurssejamme ja tuottamamme lisäarvo olisi kyseenalaista, koska asia on painopisteenä monella vammaiskentän toimijalla.

Viitaten esimerkiksi äskettäin lausuntokierroksella olleeseen valinnanvapauslakiehdotukseen Ihmisoikeuskeskus toteaa, että yhteensä 603 toimijaa antoi esityksestä lausunnon, mukaan lukien eduskunnan oikeusasiamies. Ihmisoikeuskeskuksen näkemyksen mukaan omien lausuntojen laatimiseen panostaminen sote- ja maakuntauudistuksen yhteydessä tuottaisi vallitsevissa olosuhteissa kovin vähän lisäarvoa.

Sote- ja maakuntauudistuksen seuraamiseen yleisellä tasolla on kuitenkin panostettu tavanomaista enemmän. Tästä esimerkkinä muun muassa se, että Eeva Nykänen piti joulukuussa 2016 esityksen sote-uudistuksesta ihmisoikeusvaltuuskunnassa.

Ihmisoikeuskeskuksen vammaistoiminnan suunnitelmassa yksi toiminnan viidestä painopistealueesta on seurantatyön kehittäminen ja toteuttaminen. Tämän toiminnan piirissä Ihmisoikeuskeskus tulee seuraamaan sote- ja maakuntauudistuksen toimeenpanoa ja vaikutuksia vammaisten henkilöiden arjessa. Seurantatoiminnan tavoitteena on tuottaa laadukasta ruohonjuuritason tietoa vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisesta.

Ihmisoikeuskeskus saattaa tässä yhteydessä komitean tietoon, että oikeusministeriön alaisuudessa toimiva syrjinnän seurantaryhmä on parhaillaan valmistelemassa tutkimustoimeksiantoa, jossa selvitetään syrjintää sosiaali- ja terveyspalveluissa. Ihmisoikeuskeskuksen asiantuntija on syrjinnän seurantaryhmän jäsen ja hankkeen ohjausryhmässä.

C) Vaikuttaminen viranomaisten toimintaan

Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunnan (VANE) tehtävänä on edistää ja sovittaa yhteen vammaisyleissopimuksen kansallista täytäntöönpanoa ja vammaisten henkilöiden huomioon ottamista kaikkien hallinnonalojen toiminnassa. Ihmisoikeuskeskuksen näkemyksen mukaan VANE on avainasemassa siinä, että viranomaistoimijat ovat oma-aloitteisia vammaisten henkilöiden mukaan ottamisessa eri prosesseihin.

Ihmisoikeuskeskus avaa vammaisten henkilöiden osallistamisesta keskusteluyhteyden VANE:n kanssa ja kartoittaa mahdollisuuksia yhteistyöhön.

Komitea nostaa esityksensä tueksi havaintoja sote- ja maakuntauudistuksen valmistelun yhteydessä tapahtuneista ja tulevan toimeenpanon yhteydessä tapahtuvista vammaisten henkilöiden osallistamisvelvoitteen laiminlyönneistä sekä vammaisten henkilöiden vaikuttamismahdollisuuksien rajauksesta.

Ihmisoikeuskeskus toteaa yleisellä tasolla, että yksi vammaisjärjestöjen tapa vaikuttaa viranomaisiin on tehdä viranomaisten laiminlyönnistä kantelu laillisuusvalvojalle. Väitetyt puutteelliseen osallistamiseen ja muuhun liittyvät yksilöidyt viranomaistoiminnan laiminlyönnit voi saattaa kanteluna esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamiehen käsiteltäväksi.

Lisäksi VIOK voi tehdä esityksen oikeusasiamiehelle väitetystä kuulemisveloitteen laiminlyönnistä, jolloin oikeusasiamies harkitsee, ottaako asian omana aloitteena tutkittavaksi.

D) Osallistamisen edistäminen

Ihmisoikeuskeskuksen toimivallan osalta esityksen kauaskantoisin ydin on tässä tapauksessa vammaisten henkilöiden osallistamisen edistäminen lainsäädäntöprosessissa ja muussa heitä koskevassa päätöksenteossa.

Tämän teeman eteenpäin viemiseen Ihmisoikeuskeskus on sitoutunut.

Ihmisoikeuskeskuksen vammaistoiminnan suunnitelman yksi viidestä painopistealueesta on vammaisten henkilöiden osallistamisen edistäminen. Osallistamisen edistämällä tarkoitetaan tässä yhteydessä, mitä vammaisyleissopimuksen artiklassa 4(3) todetaan.

Vammaisten henkilöiden ihmisoikeuskomitean esityksen johdosta Ihmisoikeuskeskus arvioi uudelleen kyseisen painopistealueen toimenpiteet, jotta osallistamisen edistäminen nousisi näkyvämpään rooliin toiminnassamme. Painopistealueen toiminnot voivat muodostua esimerkiksi seuraavista:

- Osallistamisveloitteen sisällön avaaminen (mitä se käytännössä tarkoittaa?)
- Kansainvälisten käytänteiden kartoittaminen liittyen siihen, miten vammaisyleissopimuksen artikla 4(3) toteutetaan
- Suomen kansallisen kontekstin selvittäminen (miten osallistamisveloitetta pitäisi toteuttaa?)
- Viranomaistoimijoiden tietoisuuden lisääminen osallistamisveloitteesta

Ihmisoikeuskeskuksen näkemyksen mukaan olisi tärkeää saada määriteltyä vähimmäistason toimintamalli vammaisten henkilöiden osallistamiselle ja toimintamalli täysimääräiselle osallistamiselle.

Ihmisoikeuskeskus valmistelee vammaistoiminnan suunnitelman päivityksen ja tuo sen syksyn 2017 aikana komitean kokoukseen keskusteltavaksi.

Sirpa Rautio
johtaja

